

۸۸۶۶۶۵۰

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تجارب ادله اثبات دعوا

[در امور حقوقی]

مؤلف:

دکتر رحمان عمروانی

انتشارات چتر دانش

۱۳۹۶

سرشناسه	: عمروانی، رحمان، ۱۳۶۲ -
عنوان قرارداد	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: تعارض ادله اثبات دعوا (در امور حقوقی) / مولف رحمان عمروانی.
مشخصات نشر	: تهران: چتر دانش، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۲۱ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۲۰۹-۴
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: یادداشت.
موضوع	: ادله اثبات دعوی -- ایران
موضوع	: Evidence, Demonstrative -- Iran
موضوع	: ادله اثبات دعوی
موضوع	: Evidence, Demonstrative
موضوع	: تعارض ادله
موضوع	: Opposition of proof
رده بندی کنگره	: KMH۱۷۸ / ۸ ت ۷ ۱۳۹۶
رده بندی دیویی	: ۶۴۰ / ۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۰۲۱۵۳۲

نام کتاب	: تعارض ادله اثبات دعوا (در امور حقوقی)
ناشر	: چتر دانش
مولف	: دکتر رحمان عمروانی
نوبت و سال چاپ	: اول - ۱۳۹۶
شمارگان	: ۱۰۰۰
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۲۰۹-۴
قیمت	: ۱۲۵۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خمینری جاوید (اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

پیشگفتار

قانونگذار هر کشور صرف‌نظر از حقوق طبیعی که برای هر شخص وجود دارد، حقوق متعددی را برای اشخاص به رسمیت شناخته است. یک جنبه از علم حقوق مطالعه حقوق و تکالیف افراد نسبت به یکدیگر است. اما جنبه دیگر از علم حقوق که باید آن را مهم‌تر از جنبه اول دانست، توانایی اثبات این حقوق و آشنایی با قواعد اثبات می‌باشد. چه بسا حقهایی که در مرحله ثبوت وجود دارند، لیکن به واسطه عدم توانایی مدعی در اثبات آنها، توسط دادگاه‌ها به رسمیت شناخته نمی‌شوند. لذا برادر حقوقدانی لازم است که بر مباحث ادله اثبات دعوا احاطه داشته و به موضوعاتی همچون نحوه معاری دلیل، قدرت اثباتی دلیل، ارزش اثباتی دلیل، تشریفات ارائه دلیل و مباحث تعارض ادله اثبات دعوا تسلط داشته باشد.

در زمان تحصیل اینجانب در دوره کارشناسی همواره در کتاب‌ها می‌خواندم که دلیل بر اماره و اصل مقدم می‌باشد و اماره نیز بر اصل مقدم است. لیکن در هیچ کتابی تعارض میان ادله اثبات دعوا در معنای خاص از جمله تعارض میان کارشناسی و شهادت شهود و یا تعارض میان سند رسمی و سند عادی بررسی نشده بود. لذا از همان سال در انجام تحقیقی جامع در خصوص تعارض ادله اثبات دعوا را در سر داشتم تا اینکه پس از پنج سال با حقیقت نتایج تحقیقات خود را در قالب این کتاب به جامعه حقوقی کشور تقدیم می‌نمایم. خواهشمند است از جانب را از انتقادات، نظرات و پیشنهادات خود بی‌بهره نگذارید.

دکتر رحمان عمروانی

دکترای حقوق خصوصی از دانشگاه شهید بهشتی

فهرست

۱۶	مقدمه.....
۱۹	بخش اول: کلیات.....
۱۹	فصل اول: کلیات ادله اثبات دعوا.....
۱۹	مبحث اول: تعاریف.....
۱۹	گفتار اول: تعریف ادله، اثبات و دعوا.....
۱۹	بند اول: ادله.....
۲۰	بند دوم: اثبات.....
۲۰	بند سوم: دعوا.....
۲۱	گفتار دوم: تعریف ادله اثبات دعوا.....
۲۱	مبحث دوم: اقسام دلیل.....
۲۱	گفتار اول: اقسام دلیل در حقوق ایران.....
۲۱	بند اول: تقسیم بر مبنای منشاء.....
۲۲	بند دوم: تقسیم بر مبنای قدرت اثباتی.....
۲۳	بند سوم: تقسیم بر مبنای اقله ادله.....
۲۳	بند چهارم: تقسیم بر مبنای حصری یا غیر حصری بودن ادله.....
۲۵	بند پنجم: تقسیم بر مبنای ماهیت.....
۲۵	بند ششم: تقسیم بر مبنای نیاز یا عدم نیاز به استنتاج.....
۲۷	بند هفتم: سایر تقسیمات.....
۲۷	گفتار دوم: اقسام دلیل در حقوق انگلیس و مصر.....
۲۷	بند اول: تقسیمات ادله در حقوق انگلیس.....
۲۷	بند دوم: تقسیمات ادله در حقوق مصر.....
۲۸	مبحث سوم: ادله اثبات دعوا و ادله اثبات احکام.....
۲۹	مبحث چهارم: حصر یا عدم حصر ادله اثبات دعوا.....
۲۹	گفتار اول: نظر فقها.....
۲۹	گفتار دوم: نظر حقوقدانان.....
۳۰	گفتار سوم: بررسی قابلیت استناد به علم قاضی.....
۳۳	فصل دوم: کلیات تعارض ادله.....
۳۳	مبحث اول: تعاریف.....
۳۳	گفتار اول: تعارض، ترتیب، تراحم.....

۳۳	بند اول: تعارض
۳۴	بند دوم: ترتیب
۳۴	بند سوم: تراحم
۳۵	گفتار دوم: ارزش اثباتی، قدرت اثباتی
۳۵	بند اول: ارزش اثباتی
۳۵	بند دوم: قدرت اثباتی
۳۶	گفتار سوم: دلایل قانونی و دلایل اقماعی
۳۶	بند اول: دلایل قانونی
۳۷	بند دوم: دلایل اقماعی
۳۸	گفتار چهارم: ترتیب و تعارض ادله اثبات دعوا
۳۸	بند اول: ترتیب ادله اثبات دعوا
۳۹	بند دوم: تعارض ادله اثبات دعوا
۴۰	مبحث دوم: شرایط تحقق تعارض
۴۰	گفتار اول: وجود حدس در دلیل
۴۱	گفتار دوم: تنافی و تکذیب یکدیگر
۴۱	گفتار سوم: وحدت موضوع
۴۳	گفتار چهارم: حجیت ادله (قدرت اثباتی)
۴۴	مبحث سوم: اقسام تعارض
۴۴	گفتار اول: تعارض مستقر و غیر مستقر
۴۶	گفتار دوم: تعارض بسیط و مرکب
۴۷	مبحث چهارم: فرضیات قابل ارائه و راه حل مورد اختیار
۴۷	گفتار اول: فرضیات و راه حل های قابل ارائه
۴۷	بند اول: راه حل های مشترک با تعارض ادله اثبات احکام
۴۷	۱- تخییر
۴۸	۲- تساقط
۴۹	بند دوم: راه حل های ویژه تعارض ادله اثبات دعوا
۴۹	۱- تقدم دلیل مدعی
۵۰	۲- تقدم براساس ماهیت
۵۰	۳- ترتیب قانونی

۴- حکم قانونی	۵۱
۵- اقناع قاضی	۵۲
۶- تعدد ادله	۵۳
گفتار دوم: راه حل منتخب (راه حل مختلط)	۵۳
بخش دوم: ادله قانونی	۵۹
فصل اول: اقرار	۶۰
مبحث اول: معرفی، ماهیت و ارزش اثباتی اقرار	۶۰
گفتار اول: معرفی اقرار	۶۰
بند اول: تعریف اقرار	۶۰
بند دوم: شرایط اقرار	۶۱
بند سوم: اقسام اقرار	۶۱
گفتار دوم: ماهیت اقرار	۶۲
بند اول: ماهیت اقرار در دادگاه	۶۲
بند دوم: ماهیت اقرار خارج از دادگاه	۶۴
۱- ماهیت اقرار شفاهی خارج از دادگاه	۶۴
۲- ماهیت اقرار کتبی خارج از دادگاه	۶۵
گفتار سوم: ارزش اثباتی عام اقرار	۶۶
بند اول: قدرت اثباتی اقرار	۶۶
بند دوم: ارزش اثباتی اقرار ساده، مقید و مرکب	۶۷
۱- ارزش اثباتی اقرار ساده	۶۷
۲- ارزش اثباتی اقرار مقید	۶۸
۳- ارزش اثباتی اقرار مرکب	۶۹
بند سوم: ارزش اثباتی اقرار در دادگاه (قضایی) و اقرار خارج از دادگاه (غیر قضایی)	۷۰
بند چهارم: ارزش اثباتی اقرار در امور کیفری	۷۲
مبحث دوم: تعارض اقرار با سایر ادله	۷۳
گفتار اول: اصل عدم امکان تعارض اقرار با سایر ادله در امور حقوقی	۷۳
بند اول: بررسی تعارض اقرار با ادله مقرر	۷۴
بند دوم: بررسی تعارض اقرار با ادله مقررله	۷۵
بند سوم: بررسی تعارض اقرار با ادله شخص ثالث	۷۶

گفتار دوم: استثنائات عدم امکان تعارض اقرار.....	۷۸
بند اول: تعارض دو یا چند اقرار با یکدیگر.....	۷۸
۱- تعارض اقرار خواهان با اقرار خوانده	۷۸
۲- تعارض اقرارهای دو یا چند خوانده	۷۹
بند دوم: تعارض اقرار و امارات	۸۰
۱- تعارض اقرار با اماره قضایی	۸۰
۲- تعارض اقرار با اماره قانونی	۸۱
فصل دوم: اسناد.....	۸۳
مبحث اول: معرفی سند و ارزش اثباتی اسناد.....	۸۳
گفتار اول: مفهوم سند.....	۸۳
بند اول: تعریف سند.....	۸۳
بند دوم: اقسام سند.....	۸۴
بند سوم: تقابل سند رسمی با سند عادی.....	۸۴
گفتار دوم: ارزش اثباتی اسناد.....	۸۵
بند اول: قدرت اثباتی اسناد وارد ضرورت تنظیم سند رسمی و ضمانت اجرای آن.....	۸۶
۱- قدرت اثباتی اسناد.....	۸۶
۲- موارد ضرورت تنظیم سند رسمی.....	۸۶
۳- ضمانت اجرای عدم تنظیم سند رسمی.....	۸۸
بند دوم: ارزش اسناد در اقتناع قاضی.....	۹۰
بند سوم: اعتبار اسناد.....	۹۱
بند چهارم: حدود اعتبار اسناد.....	۹۳
۱- نسبت به امضا کننده و قائم مقام آنها.....	۹۳
۲- نسبت به اشخاص ثالث	۹۴
بند پنجم: اعتبار تاریخ اسناد.....	۹۴
مبحث دوم: تعارض اسناد با سایر ادله.....	۹۶
گفتار اول: تعارض اسناد با شهادت (گواهی).....	۹۶
گفتار دوم: بررسی تعارض اسناد با کارشناسی.....	۹۸
گفتار سوم: تعارض اسناد با اماره قانونی.....	۱۰۲
گفتار چهارم: تعارض اسناد با اسناد.....	۱۰۲

بند اول: تعارض سند رسمی با سند رسمی.....	۱۰۳
بند دوم: تعارض سند رسمی با سند عادی.....	۱۰۵
بند سوم: تعارض سند عادی با سند عادی.....	۱۰۸
فصل سوم: اماره قانونی.....	۱۰۸
مبحث اول: معرفی، ماهیت و ارزش اثباتی اماره قانونی.....	۱۰۹
گفتار اول: معرفی اماره قانونی.....	۱۰۹
بند اول: تعریف اماره.....	۱۰۹
بند دوم: اقسام اماره.....	۱۰۹
بند سوم: مصادیق اماره قانونی.....	۱۱۰
گفتار دوم: ماهیت اماره قانونی.....	۱۱۰
گفتار سوم: قدرت اثباتی اماره قانونی.....	۱۱۲
گفتار چهارم: ارزش اثباتی اماره قانونی.....	۱۱۲
مبحث دوم: تعارض اماره قانونی با سایر ادله.....	۱۱۳
گفتار اول: تعارض اماره قانونی با شهادت.....	۱۱۳
گفتار دوم: تعارض اماره قانونی با بینه محل.....	۱۱۵
گفتار سوم: تعارض اماره قانونی با تحقیق علی.....	۱۱۶
گفتار چهارم: تعارض اماره قانونی با اماره قانونی.....	۱۱۶
فصل چهارم: سوگند (قسم).....	۱۱۷
مبحث اول: سوگند بتی یا قاطع دعوا.....	۱۱۸
گفتار اول: ارزش اثباتی سوگند بتی.....	۱۱۹
بند اول: امور قابل اثبات با سوگند بتی.....	۱۱۹
بند دوم: میزان تأثیر سوگند بتی در اقناع قاضی.....	۱۲۳
گفتار دوم: بررسی تعارض سوگند بتی با سایر ادله.....	۱۲۴
مبحث دوم: سوگند تکمیلی.....	۱۲۷
گفتار اول: ماهیت و ارزش اثباتی سوگند تکمیلی.....	۱۲۷
بند اول: ماهیت سوگند تکمیلی (شهادت بعلاوه سوگند).....	۱۲۷
بند دوم: قدرت اثباتی سوگند تکمیلی (شهادت بعلاوه سوگند).....	۱۲۸
بند سوم: ارزش اثباتی سوگند تکمیلی (شهادت بعلاوه سوگند).....	۱۲۹
گفتار دوم: تعارض سوگند تکمیلی با سایر ادله.....	۱۳۰

مبحث سوم: سوگند استظهاری.....	۱۳۰
گفتار اول: ارزش اثباتی سوگند استظهاری.....	۱۳۱
گفتار دوم: تعارض سوگند استظهاری با سایر ادله.....	۱۳۲
بخش سوم: ادله اقناعی.....	۱۳۴
فصل اول: شهادت (گواهی).....	۱۳۶
مبحث اول: معرفی و ارزش اثباتی شهادت.....	۱۳۷
گفتار اول: معرفی شهادت.....	۱۳۷
بند اول: تعریف شهادت.....	۱۳۷
بند دوم: تعریف بینة.....	۱۳۷
بند سوم: انواع شهادت.....	۱۳۷
بند چهارم: شرایط اعتبار شهادت.....	۱۳۸
گفتار دوم: ارزش اثباتی شهادت.....	۱۳۹
بند اول: ارزش اثباتی عام شهادت مستقیم.....	۱۳۹
۱- امور قابل اثبات به شهادت مستقیم.....	۱۳۹
۲- میزان تاثیر شهادت مستقیم در اقناع قاضی.....	۱۴۲
بند دوم: ارزش اثباتی شهادت بر شهادت (شهادت غیر مستقیم).....	۱۴۵
۱- دعوی قابل اثبات با شهادت بر شهادت (قدرت اثباتی).....	۱۴۵
۲- میزان تاثیر شهادت بر شهادت بر اقناع قاضی (ارزش اثباتی).....	۱۴۵
بند سوم: ارزش اثباتی شهادت بعلاوه سوگند.....	۱۴۶
۱- امور قابل اثبات با شهادت بعلاوه سوگند.....	۱۴۶
۲- میزان تاثیر شهادت بعلاوه سوگند در اقناع قاضی.....	۱۴۶
مبحث دوم: تعارض شهادت با سایر ادله.....	۱۴۷
گفتار اول: تعارض شهادت با کارشناسی.....	۱۴۷
گفتار دوم: تعارض شهادت با تحقیق محلی.....	۱۵۰
گفتار سوم: تعارض شهادت شهود با اماره قضایی.....	۱۵۲
گفتار چهارم: تعارض شهادت با شهادت.....	۱۵۴
بند اول: تعارض شهادت مستقیم با شهادت غیرمستقیم.....	۱۵۴
بند سوم: تعارض شهادت غیرمستقیم با شهادت بعلاوه سوگند.....	۱۵۵
بند چهارم: تعارض انواع شهادت با شهادتی از همان نوع.....	۱۵۵

۱۵۷	فصل دوم: کارشناسی
۱۵۸	مبحث اول: معرفی، ماهیت و ارزش اثباتی کارشناسی
۱۵۸	گفتار اول: معرفی کارشناسی
۱۵۸	بند اول: تعریف کارشناسی
۱۵۸	بند دوم: شاخه‌های کارشناسی
۱۵۹	گفتار دوم: ماهیت کارشناسی
۱۶۳	گفتار سوم: امور قابل اثبات با کارشناسی
۱۶۵	گفتار چهارم: میزان تاثیر کارشناسی در اقناع قاضی
۱۶۶	مبحث دوم: تعارض کارشناسی با سایر ادله اثبات دعوا
۱۶۸	گفتار اول: تعارض کارشناسی با اماره قانونی
۱۷۰	گفتار دوم: تعارض کارشناسی با اماره قضایی
۱۷۰	گفتار سوم: تعارض کارشناسی با تحقیق محلی
۱۷۱	گفتار چهارم: تعارض کارشناسی با کارشناسی
۱۷۳	فصل سوم: معاینه محل
۱۷۳	مبحث اول: ارزش اثباتی عامل معاینه محل
۱۷۳	گفتار اول: امور قابل اثبات با معاینه محل
۱۷۵	گفتار دوم: ماهیت معاینه محل
۱۷۷	گفتار سوم: میزان تاثیر معاینه محل در اقناع قاضی
۱۷۷	مبحث دوم: تعارض معاینه محل با سایر ادله
۱۷۸	گفتار اول: تعارض معاینه محل با اسناد
۱۷۹	گفتار دوم: تعارض معاینه محل با شهادت
۱۸۰	گفتار سوم: تعارض معاینه محل با کارشناسی
۱۸۱	گفتار چهارم: تعارض معاینه محل با معاینه محل
۱۸۳	فصل چهارم: تحقیق محلی
۱۸۴	مبحث اول: ماهیت و ارزش اثباتی تحقیق محلی
۱۸۴	گفتار اول: ماهیت تحقیق محلی
۱۸۶	گفتار دوم: امور قابل اثبات از طریق تحقیق محلی
۱۸۷	گفتار سوم: میزان تاثیر تحقیق محلی در اقناع قاضی
۱۸۸	مبحث دوم: تعارض تحقیق محلی با سایر ادله

گفتار اول: تعارض تحقیق محلی با اسناد.....	۱۸۹
گفتار دوم: تعارض تحقیق محلی با معاینه محل.....	۱۸۹
گفتار سوم: تعارض تحقیق محلی با اماره قضایی.....	۱۹۱
گفتار چهارم: تعارض تحقیق محلی با تحقیق محلی.....	۱۹۲
فصل پنجم: اماره قضایی.....	۱۹۳
مبحث اول: معرفی، ماهیت و ارزش اثباتی اماره قضایی.....	۱۹۴
گفتار اول: معرفی اماره قضایی.....	۱۹۴
مبحث دوم: تعریف اماره قضایی.....	۱۹۴
مبحث دوم: مصادیق اماره قضایی.....	۱۹۴
مبحث سوم: سبب اماره قضایی و قانونی.....	۱۹۵
گفتار دوم: ماهیت و ساختار اماره قضایی.....	۱۹۶
گفتار سوم: اهمیت و اعتبار از طرق اماره قضایی.....	۱۹۸
گفتار چهارم: میراث تاثیر اماره قضایی در اقناع قاضی.....	۱۹۹
مبحث دوم: تعارض اماره قضایی با سایر ادله.....	۲۰۲
گفتار اول: تعارض اماره قضایی با اسناد.....	۲۰۳
گفتار دوم: تعارض اماره قضایی با اماره قانونی.....	۲۰۴
گفتار سوم: تعارض اماره قضایی با معاینه محل.....	۲۰۴
گفتار چهارم: تعارض اماره قضایی با اماره قضایی.....	۲۰۵
نتیجه گیری.....	۲۰۶
واژه نامه.....	۲۱۲
منابع و مآخذ.....	۲۱۶
۱- منابع فارسی.....	۲۱۶
الف: کتب.....	۲۱۶
ب: مقالات، پایان نامه ها و جزوات.....	۲۱۹
۲- منابع عربی.....	۲۲۰
۳- منابع انگلیسی.....	۲۲۱

مقدمه

۱- در میان مباحث حقوقی، ادله اثبات دعوا از اهمیت بسزایی برخوردار است. چرا که اگر توانایی اثبات حق نباشد، چه بسا مورد احترام قرار نگیرد و دادگاهها هیچ حقی را بدون دلیل نمیتوانند به رسمیت شناسند. «غالباً گویا حقوق وجود ندارند، زیرا آنها ثابت نمیشوند. یک ضربالمثل قدیمی این امر را به خوبی بیان میکند: ثابت نشدن مانند نبودن است»^۱. از این رو ملاحظه می‌شود که وظیفه اصلی دادگاه حقوقی، رسیدگی به دلایل اصحاب دعوا بوده و دلیل در تصمیمات دادگاه نقشی محوری ایفاء می‌نماید. از نظر دادگاه، حق بدون دلیل اثبات وجود نداشته و مورد حمایت نخواهد بود. احتمالاً عبارت معروف «دلیل محکمه پسند» را شنیده‌اید؛ این عبارت بیانگر آن است که صرف عادی مردم نیز بر این امر تا حدی واقف است که هر دلیلی ارزش اثباتی نداشته و برای اثبات ادعا باید از دلایل معتبر و به اصطلاح «محکمه پسند» که دارای ارزش اثباتی کافی هستند استفاده شود.

اهمیت دلیل بر هیچ حسرتی پوشیده نبوده و اندیشمندان حقوقی نیز به فراخور زمان خود، مقالات، رسالات و کتب گوناگونی را در خصوص ادله اثبات دعوا به رشته تحریر در آورده‌اند. مع‌هذا در کمتر رساله یا کتبی در خصوص تعارض و ترتیب و تقدم ادله به معنای خاص، به گونه‌ای منظم و قاعده‌مند سخن به میان رفته است و به همین جهت با انتخاب موضوع این کتاب به عنوان «تعارض ادله اثبات دعوا در امور حقوقی»، بر آن شدیم تا مسائل پیرامون تعارض و ترتیب و تقدم در میان ادله به معنی خاص را در حد بضاعت خویش مورد بررسی قرار دهیم.

۲- مهمترین سوالی که در این کتاب باید به آن پاسخ داده شود، این است: «توان مثال می‌توان چنین مطرح نمود که اگر در یک موضوع واحد، نظر کارشناس به نفع یکی از اصحاب دعوا و معاینه محل به نفع طرف دیگر باشد، در تعارض این دو دلیل کدامیک مقدم خواهد بود. به همین نحو ممکن است هر یک از ادله نه‌گانه با دلیل دیگر در تعارض باشد که در چنین حالتی باید نحوه ترتیب و تقدم هر یک از ادله، و یا احتمالاً تساقط هر دو دلیل مورد بررسی قرار گیرد. بنابراین به نظر شما اگر تحقیق محلی به نفع یکی از اصحاب دعوا و اماره قضایی به نفع طرف دیگر باشد، کدام یک مقدم خواهد بود؟ تحقیق محلی یا اماره قضایی؟ در تعارض

1- Carbonnier, Jean, Civil Law, Paris, 26th Edition, 1999, p.174, Quoted from Mr. O. Cachard, Article: Electronic Arbitration, Section Electronic Evidence. p. 38, website www.unctad.org

شهادت و کارشناسی چگونه؟ آیا ممکن است سوگند با ادله دیگر در تعارض قرار گیرد یا خیر و در صورت امکان کدامیک مقدم خواهد بود؟ در تعارض تحقیق محلی با معاینه محل کدامیک مقدم می‌باشد؟ اینها سؤالاتی هستند که در صدد پاسخگویی به آنها می‌باشیم. همچنین ممکن است دو یا چند دلیل در تعارض با دلایل دیگر قرار داشته باشد (تعارض مرکب) که این امر مساله پیچیده‌تری را مطرح می‌نماید. لذا ابتدا راه‌حل‌هایی را به عنوان فرضیه مطرح و سپس راه‌حل منتخب خود را در خصوص تعارض ادله بیان نموده و در نهایت موارد تعارض ادله اثبات دعوا را بر اساس آن پاسخ خواهیم داد. فرضیات ارائه شده به عنوان راه‌حل در این کتاب عبارتند از: تخییر، تساقط، تقدم بر اساس ماهیت، تقدم دلیل مدعی، ترتیب قانونی، حکم قانون، افعاع قاضی، تعدد ادله و فرضیه مختلط که به ترتیب در فصل دوم از بخش اول کتاب مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

۳- روش تحقیق در این کتاب تحلیلی-توسعه‌ای بوده که با بررسی کتب، مقالات و قوانین موجود سعی در نظم‌بخشی و قانع‌سازی نمودن موضوع تعارض و ترتیب ادله شده است.

۴- از جمله مشکلات و ممانعت‌ها در این کتاب می‌توان از قلت منابع یاد نمود که حتی در همان منابع اندک نیز این موضوع بسیار پراکنده و جزئی مورد اشاره قرار گرفته است. این مشکل حتی با مراجعه به کتب خارجی و منابع اینترنتی نیز مرتفع نگردید. از دیگر مشکلات در راه تالیف این کتاب و یا هر تحقیق دیگر با موضوع ادله اثبات دعوا، عدم دسترسی به ضابطه‌ای عینی برای بررسی و سنجش افعاع وجدان ناشی می‌باشد.

۵- نکته مهمی که در مقدمه باید با دقت فراوان بدان اشاره شود، محدوده و دامنه مطالعاتی این کتاب می‌باشد. شاید در ابتدای امر با نگاهی اجمالی به موضوع کتاب، این امر به نظر رسد که حوزه و دامنه آن بسیار فراگیر و وسیع است، اما این تصور صحیح نبوده و بلکه موضوع «تعارض ادله» بسیار جزئی می‌باشد. در خصوص محدوده مطالعه، باید توجه داشت که اولاً تأکید این کتاب بر امور حقوقی می‌باشد. ثانیاً در این کتاب، به بررسی اصول عملیه و تعارض آنها با ادله خاص و امارات و یا تعارض اصول عملیه با یکدیگر پرداخته نخواهد شد و صرفاً تعارض ادله به معنای خاص و امارات، موضوع بحث می‌باشد. ثالثاً از آنجا که موضوع کتاب بررسی تعارض و ترتیب ادله می‌باشد، لذا از بیان مسائل جانبی و غیرمرتبط مانند: شرایط اقرار، شرایط مقرله، حق الزحمه کارشناس، شرایط شهود، جرح و تعدیل، آیین استماع شهادت شهود، جعل اسناد و بسیاری مسائل غیرمرتبط دیگر خودداری شده است و تنها اشاره‌ای بسیار گذرا بر آنها در حد نیاز خواهیم داشت. بنابراین ملاحظه می‌شود که موضوع

کتاب بسیار جزئی و محدود می‌باشد. با این وجود باید توجه داشت از آنجا که تعیین دلیل مقدم وابسته به شناخت ارزش اثباتی دلایل متعارض می‌باشد، لذا به عنوان مقدمه واجب حل تعارض ادله، «ارزش اثباتی» هر دلیل را نیز باید مورد مطالعه و بررسی قرار داد.

۶- این کتاب دارای سه بخش می‌باشد که در بخش اول به عنوان مقدمه ورود به بحث و آمادگی ذهن خوانندگان، مطالبی را تحت عنوان کلیات در ضمن دو فصل جداگانه با عنوان «کلیات ادله اثبات دعوا» و «کلیات تعارض ادله» مطرح خواهیم نمود. همچنین همانطور که در بخش کلیات بیان خواهیم نمود، به منظور قاعده‌مند نمودن تعارض ادله، دلایل را به دو دسته دله دل قانونی (اقرار، سند، اماره قانونی، سوگند) و دلایل اقتناعی (شهادت شهود، کارشناس، معامله محل، تحقیق محلی، اماره قضایی) تقسیم نموده و بر همین اساس بخش دوم را به بررسی ادله قانونی (تحمیلی) اختصاص داده و در بخش سوم نیز به بررسی ادله اقتناعی (وجدانی) خواهیم پرداخت.